

Alojz Kumar

ANALIZA IN RAZLAGA NAPISOV NA VOJVODSKEM PRESTOLU

Abstract

Analysis and interpretation of the inscriptions on the Ducal throne

We analysed the inscriptions on the double throne from Gosposvetsko polje considering historical, linguistic and epigraphic view. This stool has two sites: eastern one, also called The duke's throne, which was intended to judge and was placed in the first century BC and the western - The bishops throne from the fourth century AD. There are two inscriptions on the thrones, which assign the purpose of the stools and the function of the dedicated persons sitting on them. The inscriptions have one meaning, when they are read in the direction of writing and another in the reverse one. Together they have a complementary meaning. The eastern throne belonged to the Duke, who was the main judge. The inscription means: SODI ZLOČINCU (**JUDGE THE CRIMINAL**) – *the sentence is read in the direction of writing* and DOKAŽI NEDOLŽNOST (**PROVE THE INNOCENCE**) – *when the sentence is read in the reverse direction*. The western throne served mostly to the bishop of Norik. The content of the epigraph on it is therefore religious: VERUJ, A SVETI VERI (**BELIEVE, BUT THE HOLY FAITH**) – *the sentence is read in the direction of writing* and OŽIVIŠ OD MRTVIH (**YOU WILL REVIVE FROM THE DEATH**) – *when the sentence is read backward*. The word VERI – VERUJ (**BELIVE**) can be also read alone.

Uvod

Prestoli so zato, da povzdignejo in poudarijo osebnost, ki na njem sedi. Ta je prva med prvimi, najvišja, najuglednejša, najmodrejša in najmočnejša. Vsekakor morajo biti tudi prastari napisi na prestolu na Gosposvetskem polju, slika 1 in 2, nekaj posebnega, zato zaslužijo, da njihovo sporočilo razvozlamo in ga predstavimo javnosti.

Prvo pisno omembo o ustoličevanju, ki je tesno povezano s "prestolovanjem", podaja cesarjev notar Burckhard iz Kölna leta 1161 [1]. Natančneje pa piše o njem v 13. stol. še *Švabsko ogledalo*, *Avstrijska rimana kronika* in *Knjiga resničnih zgodb*, delo opata Janeza iz Vetrinja [2-5]. Vsi ti podatki so iz dobe, ko je obred že zamiral, in ne morejo odgovoriti na vprašanja, kako, kdaj in zakaj je nastal obred in oba prestola. Edinstveno ustoličevanje slovenskih vojvod je dobro poznano v svetu zaradi slavnih mož, ki so o njem pisali že v 15. in 16. stol. (Enej Silvij Piccolomini kot papež Pij II. v delu *De Europa*; Jean Bodin: *Six livres de la Republique*) [2]. Dobro je večkrat ponoviti njuno mnenje o "**slovesnosti, o kakršni se neliši nikjer drugje**" (Piccolomini) in "**obredu, ki nima para v svetu**" (Bodin). To je vplivalo celo na sestavljalca prve ameriške ustave (T. Jefferson: *Deklaracija o neodvisnosti*, 1776 leta), saj je pravo naših pradedov vgradil v ameriško demokracijo [6].

Slika 1. Vojvodski sodni prestol

Slika 2. Palatinov prestol

Gosposvetski tron je posebnost v Evropi tudi zaradi sklopa dveh sedežev (dvojnosti). Zakaj je takšen in kdaj je bil postavljen? Tudi to bomo poskušali ugotoviti v tem sestavku.

Zgodovina

Naše ozemlje je bilo zadnjih 2000 let skoraj nepretrgoma okupirano. Kakršnim koli pismenim ali drugim dokazom o naši prisotnosti tuji oblastniki niso prizanašali. Iz zgodovine tistega časa zvemo več o Angliji, Škotski in Irski, ki so na koncu Evrope, kot o Noriku, ki je bil v sredini rimskega imperija. Vendar nekaj dogodkov le lahko navedemo, da nekoliko osvetlimo temo okrog prestolov.

Norik je obstajal že davno pred samostojnim pristopom k rimskemu imperiju leta 18 pr. Kr. Tudi po priključitvi so mu ostale neke politične svoboščine, ki so bile zagotovo enake ali večje kot v ostalih zasedenih provincah, o katerih beremo, da so imele domače kralje. Njihova oblast je zajemala staroselsko prebivalstvo. Bila pa je tudi zavezana skupnim potrebam imperija. Te je v deželi predstavljal rimski prefekt - prokurator ali cesarjev namestnik.

Sam cesar Avgust je leta 13 po Kr. izjavil: "Pri snovanju zakonodaje sem poskušal oživiti prenekateri častitljivi običaj, ki je že skoraj potonil v pozabo" [7]. S čimer hočemo povedati, da se stari obredi in pravo tudi v provincah niso ukinjali.

Možnost, da so se pravice lokalnih vodij sčasoma zanemarjale ali kratile, dokazujeta naslednji zgodbi [8]:

"Leta 283 v času vladanja Marka Avrelija Pravičnega so nastali nemiri v Noriku. Prebivalstvo se je upiralo in težko prenašalo tuje pokrovitelje. Sporočilo je cesarju, da Norik in sosednje dežele (!) **želijo živeti po svojih običajih in zakonih** ter da ne morejo

več prenašati upraviteljev-pijancev in razuzdancev, ki pozabljajo na ljudsko blaginjo. Naj se jim ne vzame v zlo, če morajo sami skrbeti za svoje koristi. Cesar je odposlancem obljubil vestnega upravitelja.” V resnici so mnogi noriški prefekti postali rimski cesarji.

“Medtem so Vendi in Alani ter druga ljudstva (leta 405) s severa prekoračili Donavo, napadli in izropali rimske dežele ter ubili noriškega upravitelja Promota in prišli vse do Jadranskega morja. Krivdo za to nesrečo pesnik Klavdij zvrča na namestnika Rufina, ki ni poslal Korošcem in Japodom nobene pomoči. Zato so se uprli pokroviteljstvu razpadajočega cesarstva in se odločili **živeti po svojih zakonih in običajih.**”

Iz obeh zgodb izluščimo dejstvo, da so Noričani imeli lastne zakone in običaje ter jih tudi ohranili. Z zlomom rimskega imperija so se nanje lahko oslonili in znova gradili svojo suverenost kljub 500-letni nadvladi Rimljanov. *Prav tu lahko uvidimo nujnost vojvodskega sodnega stola pred, med in po propadu imperija. Skrit med vrsticami pa je tudi dokaz, da se je avtohtono prebivalstvo ohranilo nepotujčeno, kar pomeni, da se ni romaniziralo!* To dejstvo so spregledali vsi (tudi naši) zgodovinarji. (Če bi to ne bilo res, bi morali biti romanizirani vsi prebivalci rimskega imperija, ne samo naši predniki!).

Ustoličevanje

Na vprašanje skrbno izbranega kmeta – prvega med ljudskimi sodniki, prihajajočemu vojvodskemu kandidatu v slovenskem jeziku: “Kdo je ta, ki prihaja tako korakajoč?” odgovore prisedniki: “To je vojvoda dežele.” Na to on: “Ali je pravičen **sodnik**, ki išče blagor domovine, svobodnega stanu, da je vreden? Ali je častilec in branilec krščanske vere?” [2]

Dalje Valvasor [9]: “Zatem je kmet rahlo udaril kneza po licu, ga opomnil, naj bo pravičen **sodnik**, vstal, zapustil kamen in odvedel živino. Oba deželna gospoda pa sta spremila kneza h kamnu. Ta se je povzpел nanj in se obrnil na vse strani, zamahnil z golim mečem po zraku in obljubil ljudstvu, da bo dober in pravičen **sodnik.** “

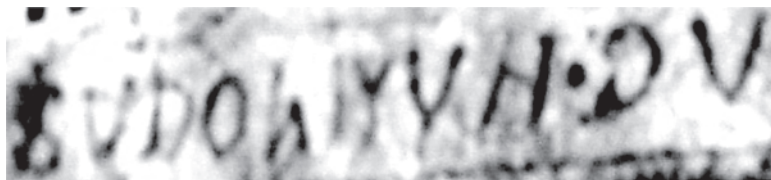
Na vojvodskem prestolu se je skozi zgodovino odločalo o javnih zadevah in predvsem sodilo, medtem ko je bil knežji kamen namenjen le za ustoličevanje vojvod (ali kraljev).

Posredno potrjuje našo trditev o sojenju tudi podatek, da je bilo zemljišče, na katerem stoji prestol, last sodišča pri Gospe Sveti od 1158. do 1335. leta [5]. Janez iz Vetrinja (*Liber certarum historiarum*, ok.1342) ga imenuje **sodni stol** (sedes tribunalis). Tomaž Ebendorfer (*Cronicum Austriacum*, ok. 1440) ga prav tako naziva **sodni stol** (isto tam).

Napisi

Vojvodski sodni prestol

Imenujejo ga tudi vzhodni, ker je obrnjen proti vzhodu. Je kamnit in masiven z naslonoma za roke ter dvignjen nad nivojem tal za dobri dve stopnici. Na hrbtni plošči nad glavo vojvode je napis, ki poteka vodoravno iz leve v desno, slika 3. Črke so pisane prostoročno po venetski tradiciji. Med enajstimi, kolikor jih je vklesanih, je samo še ena venetsko-retijska (N). Dve sta nekoliko nenavadni, ostale pa so venetsko-latinske.

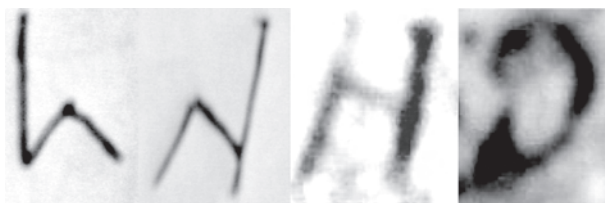
Slika 3. Napis na vzhodnem, vojvodskem sodnem prestolu

M. Bor [3] je trdil, da so napis v srednjem veku preklesali, sam pa mislim, da se ga od njegovega nastanka nihče ni dotaknil. Nekoliko ga je načel le zob časa. Pred skoraj pol tisočletja (1554-1619) ga je bral tudi Hieronim Megiser (gl. ravno tam), ker pa črke (N) in nekaj ostalih ni prepoznal (glej slike črk), jih je prečrkoval po svoje ter dobil prevod:

RUDOLFUS DUX

Seveda je to ugajalo tedanjemu vojvodu Rudolfu II, njegovemu dobrotniku.

Lastnost večine epigrafov, in tak je bil tudi Megiser, je, da po latinskem vzoru v vsakem napisu vidijo le imena. To pravilo se izkaže neuporabno pri drugih staroselcih.

Slika 4. Nekatere črke napisa

Predzadnji dve črki napisa sta zares zapleteni, slika 4. Vsiljuje se nam vprašanje, zakaj sta takšni. Ena je zrcalna slika C-ja in jo vsi berejo kot D, druga pa je mešanica med H in N v latinici. Navpična začetna polovica črke je le rahlo vklesana. (Najbrž je Bora prav to navedlo na misel o preklesavanju.) Vmesna vezna krivulja je speljana tako, da lahko predstavlja obe črki. Epigraf vsebuje tudi znak Y. Ta naj bi v latinico prišel iz grškega alfabeta v zadnjem stoletju pred Kristusom [10].

Ne strinjam se z Borovo interpretacijo začetnice (S), ki jo je zapisal kot T. Njegova razlaga besedila je namreč nekoliko "poduhovljena":

TU DONI MOJ DUH

Zgoraj sem že omenil, kako vidim problematični del besedila, zato ga sedaj lahko zapišem v transkribirani obliki:

SUDONIYUHDU

Pisan je v nepretrgani obliki, kar potrjuje njegovo arhaičnost, a menim, da to ni ena sama beseda. Po venetsko-etrusčanski navadi jih je treba šele izluščiti iz celote.

Po predstavljeni zgodovini, potrebni za vživetev v problematiko vojvodsko-sodnega prestola, ne dvomimo več o njegovi sodni funkciji. Zato sklepamo, da je tudi napis na njem povezan s sojenjem, zato lahko zapišemo:

SUDONIJ UHDU

Menim, da je prvi del velelna oblika glagola **soditi**. Enake končnice imamo še danes pri nekaterih besedah: bij, pobij, pij, polij, odkrij itd. **Sudonij** torej pomeni **SODI!**

Komu ali čemu naj sodi, nam mora pojasniti druga beseda. Njen pomen lahko določimo iz konteksta ali ga poiščemo v današnjem slovenskem (slovanskem) besedišču. V ruščini najdemo izraz **uhudšat**, ki pomeni po-slabšati. Iskanje v tej smeri nas pripelje do besed s pojmom slab, hud: hudoba, hudič, hudobija itd., iz česar sklepamo, da **uhda** najbrž pomeni **zločin ali zločinca**, kar se odlično ujema s prvo besedo. Torej:

SUDONIJ UHDU = SODI ZLOČINCU

Najpomembnejši napis smo s tem razvozlali. Venetsko-retijski epigrafi pa nas pogosto presenetijo z dodatno mislijo, če jih preberemo še v obratni smeri pisanja. Prav tu je potrebno iskati vzrok za narobe obrnjeni C. V tej smeri ta ni več vprašljiv in pomeni K. Uganka je le še zadnja neobičajna črka, ki smo jo prej brali kot H. Če rahlo nakazano črto, na katero smo zgoraj opozorili, odmislimo, dobimo zopet venetski ležeči N, le da je sedaj obrnjen v isto smer kot C, slika 4. S tem smo utemeljili transkripcijo: **UCNUJINODUS**

Pri razvozlanju pomena tega nepretrganega niza črk bomo postopali po že znanem receptu. "Skupina" INODUS spominja na latinski INNOCENT ter na slovensko besedo NEDOLŽNOST (... nadushno smagan... – napis iz Sužida pri Kobaridu), zato jo ločimo od ostalega: UKNUJ INODUS

Zopet imamo dve besedi v kratkem stavku. V vipavskem narečju **wku** pomeni **oko**. Tudi v vseh ostalih indoevropskih jezikih je zelo podobna (*oculus* latinsko, *occhio* italijansko, *augona* gotško, *auge* nemško, *akn* armensko, *eye* angleško) [11]. Z očmi gledamo, opazujemo, iščemo, primerjamo. Zelo se ji približajo današnje besede: **uglej, uoči (sh), p-okaži, pred-oči, do-kaži, uvidi**. Izbrali bomo besedo **dokaži** in, ko sestavimo zapis, osupnemo:

DOKAŽI NEDOLŽNOST

(Danes je v češčini in hrvaščini nedolžnost – nevinost.) Še enkrat preberimo napis na vojvodskem sodnem stolu, in sicer v smeri večine črk in obratno:

SODI ZLOČINU – DOKAŽI NEDOLŽNOST

Z enajstimi črkami je noriški genij zapisal vse bistvo sojenja. Res je moral poseči po majhnem triku pri dveh črkah, toda to mu glede na zgoščeno vsebino napisa zlahka oprostimo. S tem smo zaključili "preslovenjenje" napisa na vzhodnem prestolu. Ostaneta nam še dva na zahodnem.

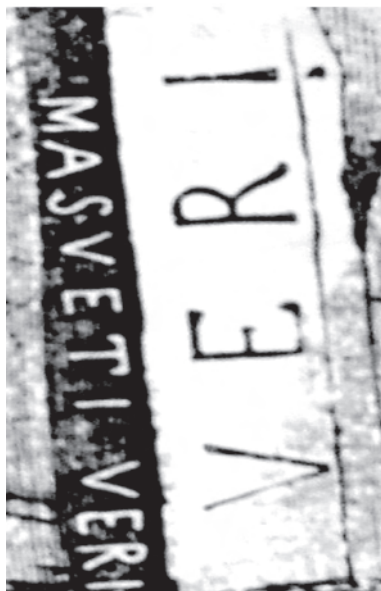
Palatinov prestol

S hrptom se drži vzhodnega in ga zato imenujejo tudi zahodni prestol. Sedež je za stopnico nižji in poglobljen podobno kot pri rimskih lesenih, zložljivih sedežih. Ob strani ima lepo klesani naslonjali za roke. Na desnem sta napisa: **VERI** in **MA.S.VETI VERI**, slika 5.

Prvi je vklesan spredaj pokončno z velikimi črkami, drugi pa ob zunanjem robu prav tako navpično le z nekoliko manjšimi črkami in je delno kontinuiran. Črka S je okrašena

z dvema pikama. Max Ritter [3] trdi, da to ni slovanski napis, češ da Slovani niso pisali navpično. Če je mislil s Slovani tudi na Venete, se je zagotovo motil, ker je spregledal, da črke niso navpične, temveč ležeče in zato to ni pravi navpični napis. Črke so bile z vrhom naslonjene na rob. Ko je bil ta vodoraven, so bile črke pokonci, ko je bil rob navpičen, pa so ležale.

Drugo, kar takoj opazimo, je latinica. Črke so čudovito geometrično izklesane, zato nam branje ne dela več težav. Nadalje: prednji napis VERI je pisan navzgor, sosednji MA.S.VETI VERI navzdol.

Slika 5. Napis na palatinovem prestolu

Postavlja se vprašanje, ali sta oba povezana ali ne. Bor [3] ju smatra za en stavek, češ da je stranski le nadaljevanje prednjega. Venetska navada je bila bustrofalno pisanje (iz gr. bustrofedon - kot orje vol na njivi. Ko se konča ena vrsta, se nadaljuje druga zraven nje v nasprotni smeri). Tudi mi ju bomo brali tako, vendar moramo opozoriti, da je čelni napis (beseda) smiseln tudi sam zase (glej npr. napis "FIDES" na Giottovi podobi v Padovi [7], str. 173): **VERI** – VER(J)I = VERUJ !

Nikakor pa ni smiseln sam zase stranski napis (MASVETI VERI). Tega je potrebno brati skupaj s prednjim. Celoten stavek izgleda takole: VERI MA.S.VETI VERI

V besedilu sta dva enaka vzorca (VERI) in bi ju lahko ločili od ostalih črk, če že ne bi bila. Ostanek sam (MASVETI) nam nič ne pove, mogoče pa ga je z gotovostjo deliti, saj sta besedi, ki ga sestavljata, še vedno v slovenski rabi: MA SVETI

MA - veznik: ma, toda, a, vendar

SVETI - pridevnik, 3. skl. ed. ž. sp.

Delitev besed nam da: **VERI MA SVETI VERI**. V mojem domačem narečju (deskljanščini) je velelna oblika glagola 'verjeti' VIRJI, kar ni daleč od originala. Kratko

besedilo na zahodnem naslonjalu nam torej pravi: VERUJ! MA SVETI VERI. Poudarek je na verovanju **sveti** veri, kar še posebej izraža besedica **MA**. V knjižni slovenščini bi zapisali:

VERUJ A SVETI VERI

Podobno ga je razumel Matej Bor [3], le da je besedi VERI namenil srbohrvaški pomen: PRISEGAJ. Zaradi manjkajočega razmika med besedama pa ga cela plejada znanstvenikov in filologov (tudi slovenskih) ni mogla razvozlati.

V nakazani smeri branja je študiralo napis že veliko ljudi, čeprav smo omenili le dva. Mi pa storimo nekaj, česar oni niso. Smatramo ga za nepretrganega in ga preberimo še v obratni smeri: **IREVITEV.S.AMIREV**.

Pike ob črkah velikokrat nakazujejo konec ali začetek besede, zato bomo ta kontinuirani skupek črk tam razmaknili: IREVITEVS AMIREV. Prvi del nas močno spominja na latinsko besedo oživeti (*re-vito*), drugi brez začetnega A pa na *mors* (smrt). Ko osamimo še črko A dobimo: REVITEVS A MIREV, kar nam ponuja zanimiv stavek:

(IN) OŽIVIŠ OD MRTVIH (SMRTI) ali latinsko: *REVIBIS A MORTUIS (MORTIS)*

(Prevod iz slovenščine v slovnično pravilno latinščino za primerjavo z izvirnikom je opravil pater Ivan Tomažič.)

re-viviscere (lat) – oživeti

vita (lat) – življenje

a (lat) – od (ad nar. slo.)

mors, mortis (lat) – smrt

mortuus (lat) - mrtev

mori (lat) – umreti

mara, mari, marana (sans.) – smrt, uničenje [17]

morana, morena, mor (slo) – smrt [18]

Nekoliko pobliže si oglejmo besedo **MIREV** – (od) mrtvih ali (od) smrti. V moderni slovenščini najdemo osnovo MIR v besedi U-**MIR**-ATI. Snoj [11] izpeljuje besedo umreti iz **mer**ti, **mir**it češko, **meret** rusko, **marate** stind. in **mer(h)**. Ljudske pesmi v bogati Štrekljevi zbirki [15] imajo zanjo precej različne in zanimive oblike v 3. os. ed.: konj je **vmra** (pesem št. 8072), vlah je **hmerl** (št. 8073), da je **vmerl** vaš sin soldat (št. 6877), da je **vmru** vaš sin soldat (št. 6874) itd.

Vse besede v latinskem stavku imajo soroden koren tudi v slovenskem jeziku, zato staroselcem ni bilo težko razumeti smisla napisanega nauka. Verjamemo pa, da so se Noričani v dobrih dveh stoletjih rimske zasedbe nekaj latinščine le naučili.

Kaj naj rečemo o kompoziciji obeh napisov (brano naprej in nazaj) na zahodnem sedežu:

VERUJ A SVETI VERI (in) OŽIVIŠ OD MRTVIH.

Vemo, da je krščanska vera tesno povezana z večnim življenjem.

Čas nastanka prestolov

Najprej se vprašajmo, zakaj je naš prestol dvojen, kar je izjema v Evropi? Podal bom dve domnevi:

- Domači oblasti se je po samostojni priključitvi rimskemu imperiju pridružila še vrhovna = rimska. Mogoče so zato obstoječemu sedežu priključili še enega za namestnika cesarja, ki je v drugem tisočletju služil palatinu, za kar obstojajo pisni viri.
- Ob sprejetju katoliške vere kot edine državne vere imperija, je svoj sedež dobil tudi škof ali nadškof, ki je predstavljal cerkveno oblast.

Pod vseh indicij, ki sem jih do sedaj prikazal, sodim, da je druga predpostavka najbolj verjetna, ker:

- je zahodni prestol drugače zgrajen kot vzhodni,
- ima dva napisa v latinici in ne več venetici,
- kot smo videli, se ta dva napisa tudi po vsebini razlikujeta od vzhodnega, saj poudarjata vero in posmrtno življenje.

Avtoriteta slovenskih zgodovinarjev B. Grafenauer si je postavil vprašanje, od kod izvira prvotni obred ustoličevanja v Karantaniji; njegove korenine, da so nedvomno starejše od prvega stika Slovencev s Franki (8. stol.). Predpostavlja, da segajo nazaj v dobo samostojne kneževine karantanskih Slovencev [2].

Približen čas nastanka lahko določimo, če upoštevamo zgoraj navedena zgodovinska dejstva. Natančnejše datiranje pa nam nudijo napisi: njihov stil, črkopisje in vse, kar sedaj vemo o njihovi vsebini in jeziku.

Vrsta in oblike črk so nam v veliko pomoč pri dataciji. Pridružujem se mnenju A. Ranta [12], da je venetska pisava v prvem stol. pr. Kr. izginila, saj je tedaj že prevzela velik del latinskih elementov. *Zato lahko trdimo, da je vojvodski sodni prestol nastal v stoletju pred Kr. rojstvom*, torej vsaj tisoč let pred Brižinskimi spomeniki, kar nam potrjuje tudi arhaičnost jezika.

Zahodni palatinov prestol je nekoliko drugačen po arhitekturni zasnovi, črkah in, kot smo videli, tudi po vsebini ter jeziku, razvozanem iz napisov. Pozornost pritegnejo predvsem lepe geometrične črke, uporabljene v času cesarja Trajana (98 -117 po Kr.) na stebri v Rimu, imenovanem po njem. Klesanje monumentalnih črk je tedaj že upoštevalo padanje svetlobe in sence in celo nabiranje prahu na njih [10]. Že same črke na rimskih spomenikih (monumentalna kapitala) naj bi pričale o mogočnosti cesarstva. Dejansko so se napihnile kot sam imperij, ki je v tedanjem času dosegel največji obseg. V takem "gosposkem" stilu je vklesan prednji napis, medtem ko je stranski pisan nekoliko bolj grobo (rustikalno) in so ga, sodeč po tem, dodali nekaj desetletij kasneje (ali pa tudi ne) ker lahko, kot smo videli, beseda VERI obstoja samostojno. Pregled monumentov z latinskimi napisi v Sloveniji (Ptuj in Ljubljani) [14] ter bližnji okolici (Oglej, slika 6) odkriva še eno sorodnost z obema napisoma na zahodnem prestolu. Črka E je skoraj vedno za spoznanje različna od črk na Trajanovem stebri. Srednja vodoravna črtica na nekaterih naših spomenikih je namreč nekoliko krajša, kar jo polepša. Omenjeni epigrafi datirajo v prvo do četrto stoletje.

Skeptiki in nasprotniki avtohtonizma, med njimi tudi A. Povhe, slovenski emigrant v Švici, so popolnoma prepričani, da so kamni z napisi pobrani iz bližnjega mesta Virunuma (*V ravnini*, za razliko od starega središča na vrhu Štalenske gore.), ki naj bi ga porušili že Vandali okrog l. 455. Ti napisi naj bi bili okrajšana latinska imena na rimskih nagrobnikih. Celo oblike črk na zahodnem prestolu naj bi bile enake kot na ruševinah [13].

Podatke o času propada Virunuma in enakosti uporabljene pisave na našem prestolu lahko s pridom izkoristimo za grobo datiranje njegovega nastanka, potemtakem vsekakor pred petim stoletjem. Po tem času je nastal splošen kulturno-gospodarski zastoj (propad rimskega imp. 476. leta), kar se je odražalo tudi pri pisavi. Črke od tedaj niso bile več urejene in pravilne kot v prvih stoletjih po Kr. (gl. npr. najbolj znamenit zgodnjekrščanski napis na Slovenskem, posvečen škofu Gavdenciju iz Prebolda [14], napis iz Rima, datiran v 6. stol. [7] ali napis na Rathisovem oltarju v Čedadu iz 8. stol).

Slika 6. Del rimskega napisa iz okolice Ogleja

Po poudarku na veri in še celo **sveti** (= katoliški, zaradi arijanstva), ki je bila za časa cesarja Teodozija leta 392 proglašena za edino rimsko vero, lahko zahodni prestol z veliko gotovostjo prisodimo noriškemu škofu (nadškofu?), kot smo že pokazali. Upoštevati moramo namreč njihovo tedanjo moč. Cesar Konstantin je leta 325 na nicejskem koncilu odločil, da ima avtoriteta **svete vere** pri presoajah o sodnih zadevah zadnjo besedo (brez možnosti pritožbe). (Konstantinov odlok o sodni oblasti škofov [7]). Tudi arheološke najdbe dokazujejo, da se je zgodnje krščanstvo začelo razvijati v Noriku v 4. stoletju [16].

Pri tolmačenju besede VERI, smo ugotovili, da imata veleznika SUDONIJ in UKNUJ drugačno končnico od te. Ob hkratnem nastanku bi razlik ne smelo biti.

Vojvodov (kraljevi) prestol stoji zunaj pod milim nebom, zato je razumljivo, da je bil tam tudi škofov. To je tudi razlog, zakaj je dvojen. **Dvojni stol je bil znamenje povezanosti svetne in verske oblasti**, na čemer je slonelo tedanje vladanje rimskemu imperiju.

Raziskava je torej pokazala, da je bil zahodni prestol namenjen noriškemu škofu in je bil priključen k vzhodnemu v 4. stoletju. Prav tu, na **Stolnem polju** [16] **pri Karantanski Mariji**, je bil leta 763 tudi sedež prvega karantanskega škofa Modesta, znanega kot apostola Slovencev.

Zaključek

Napisi na obeh prestolih so v slovenskem jeziku. Absurd bi bil, če bi bilo drugače, saj je ljudstvo pri slavu ustoličevanja govorilo in pelo v slovenskem jeziku. Celoten obred se je odvijal v domačem jeziku. Prav tako je moral ustoličevani vojvoda, bodisi Slovenec ali ne, govoriti v slovenščini. Čeprav so napisi stari že dve tisočletji, Slovincem ob pravilni interpretaciji črk in delitvi zveznega besedila ni težko razumeti, kar so naši prapra-dedje zapisali.

Glede vsebine napisov smo lahko več kot ponosni na naše imenitne prednike. Kje na svetu se najde sodna palača ali katedrala, ki jo krasi enakovreden napis nad njenim vhodom.

Na koncu se lahko zahvalimo zvitemu Megiserju, da je prebral napis tako, kot ga je. Ali bi drugače Slovenci še trumoma romali na Gosposvetsko polje?

Literatura

1. J Till, *Hema Krška, njen svet in njeni sledovi*. Mohorjeva družba, Celovec 2005, 213
2. B Grafenauer, *Dokumenti slovenstva*. Cankarjeva založba, Ljubljana 1994, 35, 38
3. M Bor, v: *Veneti, naši davni predniki*. Editiones Veneti, Ljubljana 1989, 289, 397, 402
4. J Šavli, Ustoličevanje. *Glas Korotana* **1986**, 11, 12
5. J Šavli, Vojvodski stol. *Glas Korotana* **1987**, 12, 17, 20
6. J Felicijan, *Slovenstvo in prva ustava ZDA*. Slovensko bibliografsko društvo, Ljubljana 1995
7. W Göller, W Heinze, J Herrmann, I Kaesler-Goretzky, G Krüger, H Markmann, H Wetzell, *2000 let krščanstva*. Založba Mihelač, Ljubljana 1991, 65, 157, 173, 177, 178, 327
8. M Bavcer, *Zgodovina Norika in Furlanije*. SBD, Ljubljana 1991, 70, 86
9. J V Valvasor, *Slava vojvodine Kranjske*. Mladinska knjiga, Ljubljana 1978, 162
10. G Jean, *Pisava spomin človeštva*. DZS, Zbirka Mejniki, Ljubljana 1994, 64, 161
11. M Snoj, *Slovenski etimološki slovar*. Mladinska knjiga, Ljubljana 1997
12. A Rant, Pismenstvo v jugovzhodnih Alpah v prazgodovini, *Zbornik prve mednarodne konference: Veneti v etnogenezi srednjeevropskega prebivalstva*. Založništvo Jutro, Ljubljana 2001, 193
13. A A Povhe, Napis na vojvodskem prestolu. *Koledar Mohorjeve družbe*, Celovec 1988, 105
14. S Ciglencečki, R Bratož, *Zakladi tisočletij, Zgodovina Slovenije od neandertalcev do Slovanov*. Založba Modrijan, Ljubljana 1999, 327
15. K Štrekelj, *Slovenske narodne pesmi* 4. zvezek. Cankarjeva založba, Ljubljana 1980, pesmi št. 6876, 6877, 8072, 8073
16. M Zadnikar, *Gospa sveta in Gosposvetsko polje*. Mohorjeva založba, Celovec 1988, 6, 11
17. E Leuman, C Cappeller, & other scholars, *Sanskrit English Dictionary*. Monier-Williams, New Delhi – Madras, 2003
18. D J Ovsec, *Slovanska mitologija in verovanje*. Založba DOMUS, Ljubljana 1991, 110

Povzetek

Analizirali smo dvojni prestol na Gosposvetskem polju in njegove napise z zgodovinskega, jezikoslovnega in epigrafskega stališča. Dognali smo, da je bil vzhodni vojvodsko-sodni sedež postavljen v prvem stoletju pred Kr. rojstvom, medtem ko je bil zahodni – škofovski sedež dodan v četrtem stoletju ob proglasitvi svete katoliške vere za državno ali nekoliko desetletij prej, tj. po nicejskem koncilu, ko so škofje dobili močno sodno oblast. Napisa na obeh prestolih sta po vsebini skrbno izbrana in natančno podajata vzvišeni namen in funkcijo oseb, katerima sta bila namenjena. Oba sta smiselna tudi pri branju v nasprotni smeri pisanja, saj se vsebinsko zlijeta v pomensko celoto. Na vzhodnem prestolu, ki je vedno pripadal kralju ali vojvodu kot najvišjemu sodniku, zato stoji ustrezen rek: SODI ZLOČINCU (branje naprej) in DOKAŽI NEDOLŽNOST (branje nazaj). Zahodni prestol je skozi zgodovino služil različnim izbrancem, vendar najprej noriškemu škofu (ali nadškofu), kar potrjuje verska vsebina epigrafa: VERUJ A SVETI VERI (branje v običajni smeri) in obratni OŽIVIŠ OD MRTVIH.